

KEAR IS, AR ROUE GRALON,

HAG ILIS MIRAKULUZ ANN ITRON VARIA REMENGOL.

« Neb a bed Gwerc'héz Remengol
• Birviken ne dañ da goll!... »

Enn Escopti Kerne, el lec'h ema brema mór Douarnenez, e oa guec'hal eur gear vrás meurbet, hanvet Is.

Eur voguer ledan hag huel, gant sklujou houarn he diffenne deuz ar mór. Er gear-ze né velet, e touez an dud pinvidik, nemet dizurz, goall exempl ha fallagriez. Gralon pehini a chome neuze er gear a Is, a oa Roue Breiz-Izel. Bet e oa brezeller en he iaouankis, ha rust enn andret he zujidi; mes enn he gosni, sklerigennet dre ar feiz kristen, e teuaz da veza dous evel eun oau. Hirvoudia re, aliez war dizursou Is, ha war ar vue dirollet a rene he verc'h, ar brinçès Ahès, gant an noblans iaouank a gear ha deuz ar vro hanvet, hirio, Kear-Ahès, pehini a oa dez-hi a leve.

Enn amzer-ze, ive, e oa e Breiz-Izel, daou abostol santel, daou vignon da Zoue, sant Kaourintin, kenta Eskop a Guemper, ha Sant Gwenole (1), kenta abad a Landevennek; alies o devoa prezeget ar feiz er gear a Is, ha gourdrouzet ar Roue Gralon, abalamour d'ann droug-oberou, d'ann torfejou ha d'ann injustisou a ret, bemdez, e pales he vere'h iaouank: mes goab a ret anez-ho, bag ar Roue, sempleet dre ann oad, nen devoa mui a c'haloud ayoal'h evit arreti dizurzou ker bras.

Doue a skuizas, er fin, o velet Is kaledet enn he fec'héjou, hag a roaz da anaout da *Æl Breiz-Izel*, he vignon, Gwenole, penoz, eb dale pell, ar gear gaér-ze a vije beuzet gant ar mór. Kerkent, Gwenole a bignaz war he varc'h, hag a redas da gear Is, o sonjal c'hoaz mouga koler Doue. Mes tremenet e oa ann amzer a druez. P'a en em gavaz an abad santel, war dro anter-noz, sklujou Is a oa digor, hag ar mór a c'hoaze spountuz, o tiruillal war ann dud, ann tier hag ar palesiou. Gwenole ne allas savetei nemet Gralon ép ken; gwelet a rer c'hoaz roudou treid ar marc'h er garrek, war behini, abaoe, abaded Landevennec, ar arok komer ho c'harg, a deu da ober ho feden ha da anaout ar Roue Gralon evit fondatour ho c'houent.

Ahès, merc'h fall ar Roue, kiriek a revin Is, a oë troët e *Mari-Morgan*, anter maouez, hag anter pesk. Pa bar al loar, he c'lever c'hoaz aliez o kana, war mór Douarnenez a uz revinou ar gear veuzet. He daoulagat a zo evel diou stereden, he bleo evel ann aour, he gouzoug hag he diou vronn ken gwen hag ann erc'h, hag he mouez melodiaoz a laka da gouzkat dre he chalmou; evel ze, martolodet ar vro, raktal m'a he c'hlevont, a lavar entrezho, gant spouren: « Tec'hom, Ahès, a zo savet deuz he falez, ar gwall » amzer ne ma ket pell ha ma taleomp, e vezimp tolet, kousket, « var ar rec'hier. »

Evel Sodôm, Gômor ha Babylon, Kear Is ne m'a mui; bag hirio ar mór a ruill dreist he fenn.

Da zao-heol Gralon, o veza pignet, gant Gwenole, war leñ Mene-Hôm, a dolaz, ac'hano, eur zell truezouz war he lere'h: Mes el lec'h ma edo ar gear gaér a Is, ne velaz mui nemet mór

(1) *Guen-oït-e*. *Oll-e-Guen* (il est tout blanc), hanvet evel-se gant he vamm, ar Santes Ven, abalamour ma oa eur buguel koant ha fur. Sant Gwenole, dre he vertuioù, en deuz moritet anh'hano kear a *Æl Breiz-Izel* (L'ange de la Bretagne.)

Douarnenez, hag e kouezaz d'ann daoulin evit trugarekat Doue bag ar Werc'hez da veza saveteet he vuez.

Pa zavaz diwar he zaoulin, e velas dindan ann heol, o luguerne, *Ru-men-goulou*, pe *Men-ru-ar-Goulou*, war pehini vije sakrifiet tud e beo, ha bep mis, eur buguel bian, c'hoazeuz ar vronn. Neuze, beuzet enn he zaëlou, hag he zaoulagad savet e trezec'h ann En, e lavaraz d'he vignon santel :

- War ar Men ru zont, konsakret da eun Doue barbar, me a
- » rai sevel eun Ilis kaër d'ar Werc'hez, hag el leac'h ma skuiller
- goad ann dud da Deutatès, e skuillo Mam ar gwir Doue he
- » grasou war Breiz-Izel. »

Gralon a zalc'haz mad d'he c'her, ha beleien ar Baiannet, o veza en em revoltet, pa veljont dispenn templ ann Doue faoz Deutatès, ar Roue kristen ho' zrehaz e kever Argol, e penn ar Vretonnet konvertisset.

Goudé beza gret he beden, war Mene-Hôm, ar Roue Gralon a heuillas Gwenole da Abati Landevennek, savet gantan, eun neubeut blaveziou kentoc'h. Diaraok kement-ze, en deoa, c'hoaz roët he baléz, e Kemper, da Sant Kaourintin, pehini en deoa torret he naou dezhan, ha d'he gompagnuez, gant eun tam deuz he besk bian. E plas ar palès-ze, e ma brema Iliz kaër kathedral Kemper.

Gralon a dremenaz e Landevennek, ar rest euz he vuez, enn eur binigen galet, hag aliez e kare mont gant he vignon ker da Remengol, da bedi evit he bobl, ann *Itron-Varia-Remed-Oll*. Beza en devoa an eur d'he gwelet brudet braz e pevar c'horn Breiz-Izel, hag o vervel etre divrec'h Sant Gwenole, e Landevennek, e recommande he ene da Zoue, en eur lavaret gant fizianz :

- Itron Varia Remengol,
- » Mirit ouzin na zin da goll. »

Pemzek kant vloas a zo, a baoue, ma e maro Gralon, hag ar Vretonet, pere zo, bepret, tud a feiz hag a galon, o deuz c'hoaz sonj euz ho Roue koz, hag euz e vignon, Sant Gwenole. Mes ma c'hanavesent guelloc'h histor ho bro gaér, pa zeont da zul ann Drindet, da bardon braz Remengol, ha pa velont mör Douarnenez, Mene-Hôm, Landevennek, ha tour huël Iliz mirakuluz ann *Itron-Varia-Remed-Oll*, e laversent, ann daëlou, enn ho daoulagat, enn eur vale gant respet, war douar ar Sänt hag ar Rouaned :

- Braz ar burzudou a zo bet,
- » Ebarz enn amzer dremenet !.... »

Braz ive ar burzudou a ra c'hoaz, hirio, ann *Itron Varia Remengol*, enn andret ar Vretonet, ha dreist-oll, enn andret ar belerinet a deu, bemde, d'he gwelet, aliez euz a bell bro, ha kalz anezho diarc'hen, hag e korf ho rochedou.

Ar vinoret dilezet, ann intanvezet paour, ar beorien noaz, sourdardet Breiz-Izel, e kreis tâu ar brezel, ar vartolodet war ar mör braz e furol, ann holl dud affliget, a gorf, a galon hag a speret, darn eu ho foaniou, darn enn danjerriou, darn all enn dizesper, ha darn, ive, war guele ar maro, o deuz sonj euz ho mamm doubs ha mad, hag aliez e leveront dezhi, gant karante ha gant fizianz enn he galloud, hag enn he madelez :

- O Gwerc'hez sakr Remengol, patronez Breiz-Izel,
- » Pedit evidomp, hirio, ha pa rankimp mervel;
- » Pedit evit Breiz-Izel, evit ar Vretonet,
- » Ho deus ho karet, ho kar, hag ho kar bepret. »

GWERZ AR ROUE GRALON HA KAER IS.

War don *Judik hag Holofernes*; pe war don *Bosen Elliant*.

Petra 'zo neve e kear Is,
Ma ze ken foll ar iaouankis?
M'ar klevan-me ar biniou,
Ar vombard hag ann delennou?

N'euz e kear Is netra neve,
Ann ebattou ma 've bemde,
N'euz e kear Is nemet traou koz,
Ann ebattou ma 've bemnoz.

Bojenno drez so divoannet
A dor ann ilizou prennet,
Ha war ar beorien e wëla,
Ec'h hisser ar chass d'ho drailla.

D'ha c'hoezek vla , ann oll verc'het
N'ho deuz Doue 'met ar pec'het
Ha , da ober he gurunen ,
E roont ho c'haëra rosen.

Ahès , merc'h ar Roue Gralon ,
Tân ann ifern enn he c'halon
Er penn kenta deuz ann diroll ,
A gass d'he c'heul ar gear da goll.

Sant Gwenole , gant kalonad ,
Zo bet me'ur vec'h e kaout he zad ,
Ha gant daëlou , ann den Doue :
Hen deuz lavaret d'ar Roue :

— « Gralon , Gralon laka eves
» D'ann dizurzou a rên Ahès ;
» Rag tremenet vo ann amzer
» Pa skuillo Doue he golé .

» El lec'h m'a voa c'hoarzadek kent ,
» E vo neuze skrignadek dent ,
» El lec'h m'a voa kapouennou ,
» E vo neuze skrijadennou !... »

Hag ar Roue koz spouronnet ,
He verc'h hen deveuz kelennet :
Mes , diskaret dre ar gozni ,
N'euz mui ann nerz da stourm out-hi.

Ha , skuis gant rebechou he zad ,
Evit mont deuz he zaoulagad ,
Hi 'deuz gret , gant droug-sperejou ,
Eur palès kaër , tost d'ar sklujou .

ZI RA
Eno , gant le amourouchen ,
E-ma feonoz ann obaden ;
Eno , enn aour hag er perles ,
Evel ann heol e pâr Ahès...

II.

— « Plijadur dec'h er palès-man ,
» Merc'hed chentif ha potret skan ,
» Plijadur dec'h ha nosvez grén ,
Eme eur Prinz en eur antren .

Ar Prinz a zouge dillat ru ,
He varo a voa hir ha du ,
Hag he izili a verve ,
Hag he zaoulagad a zeve .

— « Ra viot deut mad , estranjour ,
» E-me Ahès gant eur beg flour ;
» Ia , ra viot deut ar gwella ,
» Mac'h hanveit ann traou falla . »

— « Neuze m'em bo digomer mad ,
» A respontas ann divroad :
» Rag me er fall zo ken disket
» 'Hag ann hini n'euz hen krouet!... »

A kerkent Ahès d'er pedi ,
Da ober eun dro zanz gant-hi ,
Hag ann oll , a eneb Doue ,
Gwassa mac'h allent a doue .

Pa voa d'ann abaden-ze fin ,
Danser Ahès , en eur c'hoarzin ,
Hag en eur zevel he ziou skoa ,
A lavaras : — « N'ouzoc'h netra !... »

— « Kerc'hit din-me deuz a gear Is
» Vesseillou zantel ann Ilis .
» Kerc'hit kroas ar c'hruusufiet
» Eun hosti sagr hag e velfet !... »

Ahès a respontas timad :

— « Kavet vint enn Ilis va zad ,
» Rag va zad diot-me a gred
» Enn trompler-ze a Nazareth !... »

Tri a redas e berr amzer ,
Hag a ziskaras ann Aoter ,
Hag ann traou zagr a we douget
Etre ho daouarn miliget .

Ar prinz ru , raktal m'ho gwelas ,
A greiz he galon a c'hoarzas ,
Hag a lavaras c'hoas enn-han :

— « Plijadur dec'h er palès-man !... »

Da genta a doliou boutou ,
E vrujunas ar vesceillou ,
Goude 'flastras ar grussufi ,
Hag e krenchas war ann hosti !... »

Ha war-n'he, gant ann oll e noas ,
En eur gana : — « Malloz d'ar groas !... »
E raz , e seiz stum dishenvel ,
Dansou ar seiz pec'het marvel !.

Kerkent ar palez a grenas ,
Hag ar c'hurunou a strakas ,
Hag a dreus ho zellou nec'het ,
E skôas tân glaz al luc'het ,

— « N'a c'houi 'vel e-me ar Prinz ru ?
» Me laka Doue war e du !... »
Ma lavarent oll gant glac'har :
— « Ahès e deuz kavet he far !... »

III.

Pa voa fin d'ar sakrilejou ,
Messager ann droug sperejou ,
Chomet he eunan er palez ,
A dosteas da gaout Ahès .

— « Va doussik koant, merc'h da C'hralloñ ,
» Ha muia karet va c'halon ,
» Ha nalfen me ket eneb gis
» Guelet alc'houe sklujou kear Is .

— « Va zad a zoug enn he gerc'henn ,
» Ann alc'houe aour deuz eur chadenn ,
» Ha va zad bremen zo kousket ,
» Ha kaout ann alc'houe n'allan ket .

Mes hen d'he zreid ann eum strinkas ,
Ha d'he dornik flour a bokas ,
Hag he dallas dre he zellou
Karget a dân hag a zaëlou .

IV.

Hep goud ar pez a dremene ,
Neuse , eur penad a-c'hane ,
ENN he balès ar Roue koz ,
A voa kousket e kreiz ann noz .

Kambr paour Gralon ne voa enn-hiz ,
Netra nemet eur grussôñ ,
Deuet a zorn eur mignon ker ,
Sant Kaourintin , Escop Kemper .

Netra nemet eun Aviel ,
Roët c'hoas gant eun den zantell ,
Roët de-han gant Gwenole ,
Evel eur merk a garante .

Kaër enn he gozni , 'vel eûn Ael ,
E kouske Roue Breiz-Izel ,
Hag , en dro d'he dall , he vleo gwen ,
A re , dispak , eur gurunen .

Neuze , Ahès , ar Brinsez fall ,
Evel pa vijensköt dall ,
ENN he gampr , hep aon rag Doue ,
A deu da laéras ann ale'houe.

En eur vale , war beg he zroad ,
Ar verc'h a dosta skan d'he zad ,
A goustadik deuz lie gerc'hen ,
A denn , n'eur c'hoarzin , ar chaden .

V.

Piou a deu du-hont gant ar ru ,
Pignet war eun hinkäne du ,
Hag hen d'ann daoulamp war he gein ?
Ken a strink ann tân deuz ar vein ?

Hennès eo messager Doue ,
Digasset enn Is d'ar Roue .
Hennes eo abostol ar Feiz ,
Sant Gwenole , karét e Breiz .

Tostat 'ra ens eur c'haloupad
ENN he zorn deo he vaz Abad ,
Hag eur stôl aour war he zaë venn ,
Hag eur c'helc'h tan enn dro d'he benn .

Setu hen e d'or ar pâles
E p'hini e kousk tad Ahès ,
Diwar he varc'h , ann den zantel
A c'halv , enn noz , a voëz luel .

— « Gralon , Gralon , sao hep dale ,
» Sao evit heuilla Gwenole ,
» Sao evit tee'hel rog ar mör :
» Sklujou Kear Is a zo digor ! »

Hag ar Roue koz trubuillet ,
Er mes he vele zo saillet :
— « Din-me , din-me , va marc'h prima ! ..
» Siouas ! peur-gollet ar gear ma ! .. »

Ha war he varc'h , e berr amzer ,
E kerz da heul he vignon ker ,
Ha war ho lerc'h , en eur hiudal ,
E klévent ar mör o ruijal .

Neuze ar Brineez dirollet ,
He amourous'gant-hi kollet ,
Dre gear Is , hag glei hag a zeo ,
A rede dispaket he bleo .

Pa glevas daou lamp ar c'hezek
Arog ar mör e tiredek ,
Dre al luc'het gant nec'hamañt ,
'Hanveaz he zad hag ar zant .

— « Va zad ! va zad ! ma'r' em c'harit ,
» War ho marc'h skan va elhomert :
Hag , eb respont , ann tad tener !
A zao he vere'l war aon tailler .

Kerkent ar mōr a vuanna,
Ha Gwenole, en eur grena,
A gri : — « Gralon, tōl ann diaoul-ze,
• Divar dailer da hinkane !... »

Kouskoude c'hoas, leun a enkres,
Ann tad a zal'h ar pec'heres.
Mès ar zant a ra sin ar groas
Hag a stog out-hi penn he vaz.

Kerkent, mestres ann droug-speret
A ruill er mōr bras fuloret,
Hag e kleo tost ar Roue koz
Eur c'hoarzin skiltr' e kreïz ann noz.

Mès, rentet skanvoc'h, hep dale,
E sail prim da c'heul Gwenole,
Hag he varc'h, gleb he beder c'harr
A lamp deuz ar mōr enn douar.

Brema, ed e Mari Morgan,
Ahès, deuz skeud al loar, a gan,
A gan, hag en eur vousc'hoarzin
A grib, er mōr, he bleo bezin.

VI.

Da zao-heol, ar Sant ha Gralon
A bigne warlein Mene-Hôm,
P'hini, he dreid e-barz enn trez,
'Zao he benn war Douarnenez.

Ac'hane, roue Breiz-Izel
War he lerc'h a dolas eur zel :
Mès, el lec'h Is, gant he deg dor,
Ne velas mui nemet ar mōr.

— « Eur gear em boa deuz ar gaëra,
» Ha setu hi et da netra !... »
Hag he galon, oll a fraillas,
Hag he zaoulagad a wëlas.

— « Gralon, Gralon 'me Gwenole,
» Gralon, d'ann daoulin ganem-me.
Ha Gralon dindan he c'hlac'hар,
A goë d'ann daoulin d'ann douar.

Hag eno, dispak he vleo gwenn,
Hag he dall pleget er boultern,
E lavare c'hoas ar Roue :

— « Ra vo gret bolonte Doue !... »
Pa zavas diwar he zaoulin,
Dindan tân flamm heol ar mintin,
E velas, a dreuz he zaëlou,

E lugerni Ru-men-goulou.
War ar men-ze, hon tadow koz,
A skuille goad d'eun Doue foz,
Hag ar Roue, e berr amzer,

A lavaras d'he vignon ker :

- » Du-hont , e memor a'gear Is,
» Me savo d'ar feiz eunn Ilis ,
» Hag , evit testeni d'an oll
» M'he galvo Ilis **Remengol** (1) .
- » Rag war dolmen ru Teutatès ,
» Me lakeï da rên ar Werc'hés ,
» Ha , bep blosas enn enor d'ar Groas ,
» E rin ober eur pardon bras .
- » Eno , ann oll dud affliget
» A gavo d'ho foaniou remed ,
» Ha silvidigez d'ho ene ,
» Dre c'hraz Mari , gwir vamm Doue .
- » Pa vo ann doueon maro ,
» Ha koët meur a goat dero ,
» Eunn de , deuz ar pevar avel ,
» E teuio d'i pobl Breiz-Izel .
- » Neuze , ma ve sonj a C'hralon ,
» E vo lavaret a galon ;
— » Bras ar burzudou a zo bet
» Ebars en amzer dremenet !... »

PEDEN AR ROUE GRALON

D'ann Itron Varia Remengol.

Itron Varia Remengol ,
Mirit ouzimp na zaïmp da goll ;
Pedit ive , ho mab Jesus ,
Ma vezimp gantan evurus ,

Itron Varia Remengol ,
C'hui eo Rouanez ar bed oll ,
Bezit hor mamm , hor Batrones ,
Ha ni ho meulo da james .

(1) Remengol , hanvet goec'hal , Ru-men-goulou , da lavaret e , Men-ru-ar-goulou , abalamour ma oa eno , eur men ru , po eun templ ; konsakret da 'hou-lou De , enoret evel eun Doue , dindan ann hano a Teutatès (Doue-Tad) ar Roue Gralon , goudé bez a diskaret ann templ -ze . ha savet , enn hè blaz , eun ilis kaér da vamm ar guir Doue , a chanchas hano payen Ru-men goulou , enn hano kristen a Remengol . da lavaret e . Remed-Oll , deuz a behini ar Batrones a zo hanvet ann Itron-Varia Remed-Oll (Notre Dame de Tout-Remède) abalamour d'ar burzudou bras a ra bemdez , eno , ar Werc'hés , abaouë amzer ar roue Gralon , betek hirio .

Eno . zo c'hoas induljançou a re vrassan roet gant hon tad santel ar Pab , d'an oll gristenien , a deu d'a Remengol , da bidi , a galon , Patrones Breiz-Izel . Dre eur skrit apostolik roet e Rom . en ilis sant Pér , kement beleg a lavar ann oferen war aoter vrás ann Itron Varia Remengoll a denn a boaniou ar purgator eun ene , p'hini a ia raktal d'ar baradoz .

An dregont a vis mae 1858. ann Itron Varia Remengol a zo bet kurunet gant eur gurunen aour ha perlés roet dez-hi gant hon tad santel ar Pab Pii nao .

Remengol a zo bet , a viskoas , ar gaëra hag ar sanctela Ilis a Vreiz-Izel ; enori a rer enn hi . darn euz a groaz hag a gurunen spern J.-C . darn euz a relegou ar Werc'héz , santez Anna , sant Joseph , ann Ebrestel , ann Doctoret euz ann ilis , Santez Breiz-Izel , ha relegou ouch' penñ daou vil Sant all . hervés an dud koz , peb guir Vreton , a gle , eur veach , da viana , beo pe varo , ober pelerinach Remengol .